

Permanentă neliniște

Iată că, după ce în anii trecuți – vreau să spun acum 20–25 de ani – Mrožek a fost prezent pe scena teatrului orădean cu două magistrale spectacole, multipremiate, *Emigranții* și *Tango*, datorate eminentului regizor Alexandru Colpacci, așa zice că Mrožek se...întoarce. Este, fără nici o îndoială, din întâmplare, prezent cu două piese scurte, pe afișele celor două trupe: *Striptease* la cea română și *Petrecerea* la cea maghiară.

Bănuiesc că, în cadrul Studioului mai vin și propuneri care nu au obligația să țină strict seama de gustul publicului care, de ce să nu recunoaștem, nu în totalitate răspunde comenzilor modernității și timpului în care trăim. Regizorii, cei tineri, mai ales, găsesc texte care le „spun” ceva într-un anumit moment și-și conving și colegii actori de valoarea unor partituri adesea ofertante, capabile să le pună în valoare calități interpretative nebănuite.

Iată de ce, cel puțin eu una, care am lucrat destul în teatru ca să știu cât de importantă devine pentru unii actori (și chiar regizori) munca la sala Studio – un binevenit workshop de cele mai multe ori –, nu voi judeca niciodată cu o exagerată asprime asemenea spectacole, amendându-le doar pe cele care nu-și au rostul sau pur și simplu se dovedesc mai mici sau mai mari imposturi artistice sau doar rodul muncii inutile a unor veleitari, ce-i drept, neobosiți și plini de inițiative.

Cred că argumentul de mai sus se potrivește și acestor trei actori, toți buni, jucând mult, deci neputând fi suspectați că s-au apucat de lucru fiindcă n-aveau treabă ori s-au simțit ocoliți de distribuții...Tânărul regizor Vadas Lászlo a propus acest text pur și simplu pentru că el a vrut să comunice semenilor din anul de grație 2006, ceva din neliniștea care, nu mă-ndoiesc, l-a făcut pe Mrožek, acum vreo 40 de ani, să scrie această piesă.

Câteva teme cel puțin sunt de o actualitate surprinzătoare și anume: nevoia de a căuta mereu și mereu, neobosit, adevărul, libertatea nefiind posibilă în absența lui, apoi punerea în deplin acord a vorbelor noastre cu faptele, și, nu în ultimul rând, constatarea, ce-i drept, plăcută, că teatrul are un rol terapeutic, chiar dacă nu oferă soluții, cel puțin pune fără teamă întrebări, mereu incomode, mereu iscoditoare...

Ca de obicei, dacă te apuci să povestești o piesă de Mrožek, gafezi iremediabil, pentru simplul motiv că NU în povestea propriu-zisă stă farmecul teatrului său, ci, mai ales în subtilitatea insinuărilor, în subtextul și subînțelesurile și sublinierile și metaforele și cuvintele codificate și trimiterile la marii clasici, nu odată, la aluziile pline de miez și la câte și mai câte minunății care-ți stau la dispoziție să le descoperi. Voi spune așadar, totuși, foarte sumar cam despre ce e vorba în această piesă, numai și numai pentru că ea nu este tradusă în românește.

La un bar sau un birt, sosesc trei tineri (*B*, *S* și *M*) cu gând să petreacă o seară plăcută, după o zi de muncă. Sunt de condiție socială modestă, vom vedea mai încolo de ce...

În încăpere, cum e normal într-o farsă tragică, nu e NIMENI, pe masă se află băutură, instrumentele sunt undeva în spate, de unde cei trei deduc că petrecerea va începe curând.

În așteptarea momentului, ei discută despre condiția lor de lucrători, despre viață... *N* emite tot felul de păreri radicale despre nevoia de adevăr, despre

libertate. El susține că viața fără adevăr nu-și are rostul și chiar nu merită să trăim în absența acestuia. Cei doi nu sunt prea convinși de spusele prietenului lor, palavrăgiul, așa încât îl pun la încercare, închizându-l câteva minute bune în cutia unui violoncel. *N* țipă, se zbate și, în sfârșit, îi dau drumul, suspectându-l însă de prefăcătorie sau, chiar mai rău, de elitism și găunoasă filosofare.

Întocmai ca la Beckett, ei sunt în așteptarea altui Godot care, de fapt, nu vine. Îi revoltă prea lunga așteptare și încep să creadă că li se joacă o farsă. În lipsă de ceva mai bun, când unul descoperă într-un dulap câteva costume de teatru, o perucă, o platoșă, un coif și chiar un text de teatru, cei trei simt că există o posibilitate de salvare, fie și pe termen scurt. Ei se costumează, devin caraghioși, unul îmbracă o rochie de damă și se încalță cu un pantof – numai unul – roșu cu toc și fundiță, altul își rezervă rolul mai gras al unui erou împlătoșat, iar celui de-al treilea, filosoful-demagog, îi rămâne rolul Zidului. Iată-ne în plină scenă shakespeaeriană, cea din *Visul unei nopți de vară*, în care muncitorii-artiști joacă piesa *Prea jalnică comedie și prea cruda moarte a lui Pyram și a Thisbeei sale*. Ei, cei trei tineri apar acum ca niște meșteri, aceiași ca în cunoscuta piesă a lui Shakespeare, care-și petrec timpul liber făcând teatru. Lui *N*, precum lui Botișor, i-a rămas, după împărțirea rolurilor, cu părtinirile de rigoare, doar minusculul rol al Zidului prin găurile căruia se vor putea vedea și, eventual, săruta cei doi îndrăgostiți. Spectacolul începe, de fapt, ei se joacă și o fac cu tot mai mare convingere, până în clipa când, întărâtați de povestea din piesă, ajung la concluzia că finalul propriei lor descinderi în acel loc ciudat nu poate fi decât unul, și anume sinuciderea lui *N*. Să fi înțeles ei oare din ideea de joc că nimeni nu are dreptul să țină teorii gratuite și demagogice fără suport în viață, fără acțiune și fără acoperire în fapte?

Și, cu toate țipetele și împotrivirea lui *N* – care aduce ca argument suprem faptul că și-a cumpărat pantofi noi și, prin urmare, nu are de gând să moară...la comandă – el va fi „ajutat“ să se spânzure, împlinind astfel un crez, acela că nu se poate trăi fără adevăr.

Dacă până la momentul teatrului în teatru – mai animat, mai dinamic – regizorul n-a găsit decât puține elemente ajutătoare, capabile să mai risipească din monotonia unui dialog destul de arid și incoerent pe alocuri, în scenele de joc actorii devin chiar, din exces, ușor cabotini, dar poate chiar aceasta o fi fost intenția...

În hățișul universului degradat, într-o lume a deriziunii, degradată și fără consistență, golită parcă de sensuri, de idealuri, de siguranță, pândită de spaime, de angoase, de insecuritate, un loc primejdios, pândit de agresivitate, regizorul a ales să ne spună că TEATRUL vine să pună ordine și, cum spuneam, nu să răspundă atâtor întrebări pe care și le pun cei trei tineri – de fapt, omenirea întreagă – ci să mai adauge câteva, chinuitoare, cărora nu li s-a răspuns încă. În definitiv, cineva trebuie să ducă la bun sfârșit ceea ce a... predicat cu atâta convingere, chiar dacă prețul acestui demers este viața însăși. Dar, ciudat, moartea lui *N* nu ne trezește o autentică tristețe, ci mai degrabă inspiră oarecare spaimă de ce-ar putea să mai urmeze și, ei bine, da, o mult râvnită luciditate.

Există în spectacolul lui Vadas câteva binevenite și foarte necesare momente de comedie care fac mai tragic sfârșitul neașteptat... El a știut să servească așa zice, cu lingurița, nu cu polonicul, un gen de teatru care, teoretic, nu este foarte agreat de spectatorii maghiari, cel puțin cei mai vârstnici (dar pasionați și permanent abonați ai teatrului).

Vom spune că decorul, în spațiul mic al Studioului, este funcțional, strict elementele de care are nevoie fiind bine alese și expresive. O perdea albastră de mătase maschează stâlpul-ghilotină unde va fi spânzurat N. Ianis Vasilatos a făcut bine că nu a recurs la obiecte inutile sau la piese de mobilier care, eventual, ar fi „dat bine“, dar poate ne-ar fi împiedicat să-i urmărim atent pe actori. Jocul lor e concentrat, sensibil, participativ fără ostentație. Ei sunt o mică trupă convingătoare. Și iarăși trebuie să observ că remarcabilul actor Dobos Imre este, în simplitatea jocului său, în sinceritatea și devotamentul constant, în iubirea nedezmințită pentru scenă, în disciplina sa, în profesionalismul său, un model incontestabil pentru cei doi tineri colegi. Care, sunt convinsă, au avut ce înveța de la el.

Nu vom susține că *Petrecerea* este un mare spectacol (cum nici *Striptease* nu este), dar dacă actorii maghiari au simțit nevoia să-și dedice timpul lor liber, puțin, ce-i drept, muncii artistice, creației în cadrul Studioului, ei merită stima noastră, măcar pentru temeinicie, seriozitate și, de ce nu, pentru permanenta neliniște care în teatru înseamnă foarte mult.

Teatrul de Stat Oradea, Trupa Szigligeti – A mulatsag/Petrecerea de Slawomir Mrożek. Traducerea: Kerenyi Gracia. Versiunea scenică și regia: Vadas Lászlo. Scenografia: Vasilatos Ianis. Cu: Molnos Andras Csaba (*Tânărul B*), Bandi Andras Zsolt (*Tânărul S*), Dobos Imre (*Tânărul N*). Data premierei : 21 ianuarie 2006.

„Amicus plato, sed magis amica veritas“

Aceste cuvinte, devenite maximă adesea folosită, au fost scrise de Ammonius Saccas în *Viața lui Aristotel* și s-ar traduce cam așa: „Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul“, adică oricât de bun prieten mi-ai fi, adevărul nu poate fi escamotat, el trebuie rostit.

Scriu aceste rânduri cu părere de rău, mai ales că tinerii gazetari, cu puține excepții, au căzut în capcană, aproape la fel ca spectatorii mai creduli sau mai puțin exigenți, ca să nu zic chiar mai puțin avizați. Ei au adus laude, zic eu, nemeritate, unui spectacol care ar trebui dat de exemplu *cum să nu se facă...* Succesul de public nu înseamnă neapărat valoare artistică. Da, despre spectacolul ***Cafeaua domnului ministru*** vreau să scriu. Un spectacol slab, lăudat din păcate excesiv, poate numai fiindcă un public politicos și care o iubește sincer pe Maia Morgenstern – care chiar este o mare actriță – a aplaudat entuziast la final. N-ar fi făcut-o, sunt sigură, dacă pe scenă evoluau actorii oricărui teatru, ba i-ar fi amendat cum se cuvine, taxând spectacolul ca ce era: *o șuşanea*.

Totuși, mulți dintre cei cu care am vorbit, actori de toate vârstele, dar și intelectuali orădeni, iubitori de teatru, au calificat spectacolul cum merita, ca unul de duzină, observând, ca noi toți, de altfel, că, în timp ce teatrele din țară se duc în turneu – cu mari dificultăți materiale – la București, cu spectacolele lor cele mai bune, teatrele (sau doar trupe alcătuite ad-hoc din capitală) merg în turneu în marile orașe ale României, adesea cu spectacolase mărunte, piesuțe cu personaje puține, deci cu cheltuieli minime. Și, ce e mai rău, e că aceste, adesea încropeli, aduc pe afiș câte un nume mare, o vedetă – două care atrag publicul și, ceea ce este și mai rău e că pe impresari (care, bine spunea o mare actriță, „sunt geambași de artiști“) nu-i prea interesează cine, ce și cum, ci doar Bani să iasă la numărătoare. Mulți.